

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 16

Рівне-2009

„Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

Збірка вміщує результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників, аспірантів, магістрантів 9-10 грудня 2009 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острогоз);

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ);

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський);

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці);

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ);

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

дезінтегративну функцію, що загрожувало стабільності. А якщо релігія не здатна згуртувати українську націю в єдине ціле, то навряд чи вона виконуватиме роль інтегратора в міжетнічних відносинах чи контактах.

Джерела та література

1. Беркгоф К. Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації? / К. Беркгоф // Укранський історичний журнал. - 2005. - №3. - С. 16–36
2. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: в 4-х т. / Власовський І. – К.: Українська Православна Церква Київського Патріархату, 1998. – Т. 4 – Ч. 2. – 416 с.
3. Волошин Ю. “Найбільша духовна персона в Києві”. До 100-річчя з дня народження патріарха УАПЦ Мстислава // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – №1/2(6/7). – 1998. – С. 281-286.
4. Дежавний архів Волинської області (далі - ДАВО). - Ф.Р-2. – Оп.1. – Спр.118.
5. ДАВО Ф.Р- 1021. – Оп.1. – Спр.4.
6. Державний архів Рівненської області (далі - ДАРО). - Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр.3.
7. ДАРО Ф. Р-52. – Оп.2. – Спр.13.
8. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр. 9.
9. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.2. – Спр.2.
10. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр.17.
11. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття : Монографія / С. І. Здіорук. – К. : Знання України, 2005. – 552 с.
12. Мартирологія українських церков: У 4-х т. / [упор. О. Зінкевич, О. Воронин]. – Торонто-Балтимор: Українське видавництво “Смолокип” ім. В. Симоненка, 1987. – (Документи і матеріали, християнський самвидав України). – Т.1: Українська православна Церква. – 1987. – 1207 с. – (Бібліотека “Смолокипа”).
13. Мануїл. До Всечесного духовенства, Преподобного Монашества і боголюбивих Православних Християн Володимир-Волинської епархії / Мануїл, Єпископ Володимир-Волинський // Ковельські вісті. – 1942. – 15 жовтня.
14. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні / В. Косик. – Париж – Нью-Йорк – Львів : НТШ, 1993. – 660 с.
15. Почаївські “чуда” // Наші вісті 1941. – 15 жовтня.
16. Реабілітовані історією. Рівненська область: [у т.]. – Рівне : ВАТ “Рівненська друкарня”, 2006. – (Науково-документальна серія книг “Реабілітовані історією”: у 27 т. / голов. Редкол. : Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). – Кн. 1 / [обл. редкол. : Королюк В. М. (співголова), Ю. М. Торкунов (співголова) та ін.]. – 2006. – 578 с.
17. Стоколос Н. Г. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні (XIX – перша половина ХХ ст.) / Н. Г. Стоколос. – Рівне: РІС КСУ – ППФ “Ліста – М”, 2003. – 480 с.
18. Стоколос Н. “... Для миру церковного і добра віруючого народу...”(Що стало на заваді поєднанню православних церков в Україні восени 1942 року) / Н. Стоколос // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць. – Вип.8. – С. 12-24.
19. Стоколос Н. Г. Роздоріжжя. Про дискусії навколо шляхів розвитку православ'я на початку гітлерівської окупації України / Н. Г. Стоколос // Людина і світ. – 2002. – № 1. – С. 47-54.
20. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі ЦДАВОУ). – Ф. – 3833. – Оп.1. – Спр.66.
21. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГОУ). – Ф.1. – Оп.23. – Спр.90.

УДК 37 (477.81) “1941–1944”

Валентина Добровичська, к.і.н., в.о. доц. кафедри історії України
Рівненського державного гуманітарного університету

РОЗВИТОК ОСВІТИ РІВНЕНЩИНИ В УМОВАХ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ (1941–1944)

Із початком радянсько-німецької війни територію Рівненщини окупували нацистські війська. У серпні 1941 р. був створений райхскомісаріат “Україна” з центром у Рівному, який поділявся на 6 генеральних округів. Територія Рівненщини увійшла до округу “Волинь”. Окупаційна влада виявила особливий економічний інтерес до природних багатств регіону та людського потенціалу, адже це було в планах А.Гітлера ще задовго до нападу на Радянський Союз. На українських землях окупаційна адміністрація встановила “новий порядок”, який торкався усіх сфер життя.

Перетворення відбулися і в освітній галузі. Наприкінці червня 1941 р. у Рівному створили міський відділ народної освіти, який організував нагляд за школами та їх майном. Керівником міського відділу призначили А. Ковальського, а головою науково-методичної ради – Н. Іщук. За сприяння відділу в місті діяли місячні курси українознавства для вчителів усіх спеціальностей. На курсах викладали українську мову та літературу, історію та географію України, німецьку мову [16].

У Рівному на початку 1941–1942 н. р. працювало дві гімназії – гуманістична ім. Т. Шевченка та математично-природничка ім. І. Мазепи, чотири народні школи та чотири фахові: технічна, торгівельна, нижча фахова та музична. Передбачалося відкриття жіночої школи домашнього господарства. У десяти школах Рівного навчався 2541 учень, із яких – 1425 осіб – у народних школах. Міська управа власними коштами відремонтувала шкільні будинки та утримувала 105 учителів Рівного [20].

У вересні 1941 р. в Острозі українська інтелігенція в особі М. Габіта та А. Павлюка виклопотала у німецької влади дозвіл на відкриття двох середніх навчальних закладів: гімназії і учительської семінарії. У газеті “Волинь” від 7 вересня 1941 р. було вміщено оголошення про набір слухачів до Острозької вчительської семінарії, директором якої призначили А. Павлюка [18, 319].

У жовтні цього ж року в області діяло 1014 шкіл, де навчалося 143000 учнів і працювало 2590 вчителів (без Сарненського і Кременецького округу) [19].

Інтелігенція Рівного, яка не сприйняла радянських ідей, плекала ілюзорні надії на нову владу, за якої вірили у національне відродження: “... беремо приклад з заходу, а не зі сходу. Будуємо нарешті справді українську школу! За поляків, якщо ми мали українську школу, то це була, властиво, школа не українська, а тільки з українською викладовою мовою. Те ж саме було за радянської влади. Школа носила назву української, але виховувала дітей в інтернаціональному дусі, плекалася любов до “соціалістичної батьківщини”, а властиво кажучи до Росії... Тепер ми можемо і мусимо плекати в наших дітях любов до рідного слова, рідної пісні, до рідних звичаїв, до рідної історії та природи” [17]. Проте інтелігенція надто швидко усвідомила, що окупаційна влада на багнеті не принесе українцям національного розвою.

Нацистам у першу чергу потрібні були кваліфіковані робітники різних спеціальностей, які б працювали на благо Німеччини. З цією метою у краї створили мережу професійних навчальних закладів: фахові середні школи, ремісничі училища, курси та майстерні. 10 листопада 1941 р. Генеральний комісар Волині і Поділля Шене звертався через оголошення до сільської молоді про створення в Україні “сільськогосподарчої служби охорони”, яка б забезпечила формування навичок господарювання та ефективної експлуатації місцевих природних ресурсів [1, арк. 9]. Із цією метою закликали працездатну молодь у віці 20–25 років здобувати сільськогосподарський фах.

Почуваючи себе на українській землі повноправними господарями, німці проводили ревізію майна та облікували населення. У 1941 р. були складені відомості про дітей шкільного віку від 7 до 17 років. Дані свідчили про достатню кількість учнів, які повинні навчатися. Приміром, у селах Малий Олексин (загальна кількість населення – 433 особи) та Біла Криниця (436 осіб) Рівненського району (тоді – Рівенського) кількість дітей шкільного віку становила 113 осіб та 118 осіб відповідно, тобто кожен третій мешканець повинен був сісти за парту [9, арк.15, 80]. Здобувати освіту могли не всі, адже учнівську молодь відправляли до Німеччини на примусові роботи.

У квітні цього навчального року значна кількість учнів була охоплена навчально-виховним процесом. Навчання у середніх та фахових школах було платне. Це видно на прикладі шкіл Рівного. Зокрема, у гуманістичній гімназії ім. Т. Шевченка освіту здобували 440 учнів (плата – 40 крб. на місяць), математично-природничій гімназії ім. І. Мазепи – 330 учнів (40 крб.), торгівельній школі – 238 учнів (50 крб.), середній технічній школі – 140 учнів (40 крб.), музичній – 70 учнів (80 крб., але 25 незаможних здібних учнів звільнили від оплати) [5, арк. 3, 5, 11, 12, 14].

Тижневе педагогічне навантаження встановлювалося у кількості 28–32 год. (мінімальне і максимальне) для чоловіків і менше – 26–30 год. – для жінок – учителів народних шкіл. Для викладачів фахових шкіл педагогічне навантаження було меншим і складало 24–28 год. для чоловіків і відповідно 22–26 год. для жінок. Передбачалося доплата за вік: 25–29 років – 10 %, 30–34 роки – 20 %, 35–39 років – 30 %, 40–44 роки – 40 %, 45 років і більше – 50 %. Окремо встановлювалося додаткова оплата за знання німецької мови. Приміром, ті вчителі, які володіли німецькою на “задовільно”, отримували ще 5 % до зарплати, на “добре” – 15 %, а волинські німці – 25 % [14, арк.1, 5, 6, 12]. Цим соціальним заохоченням німці підтверджували меншовартість української мови, висуваючи на чільне місце мову окупаційної влади.

У Рівному діяла одна 6-класна чеська школа, директором якої був Володимир Володимирович Лешнер. Тут навчався 41 учень та працювало троє учителів. Приміщення школи складалося із трьох кімнат [2, арк. 304].

Після офіційного відновлення Української автокефальної церкви, німецька влада дозволила у школах з квітня 1942 р. викладання релігії учителем або священником [12, арк. 9].

Із 15 липня по 15 вересня у навчальних закладах тривали шкільні канікули. Проте і в цей час німецька влада раціонально використовувала працю педагогів і учнів. На літній період директори та

вчителі працювали у створених при школах таборах для дітей віком від 4 до 8 років, щоб батьки у селах могли швидко та без утрат зібрати урожай сільськогосподарської продукції. Вчителі за це отримували заробітну платню, а відпустка скорочувалася до мінімуму й становила лише 6 днів на рік [12, арк. 11].

У липні 1942 р. вийшло розпорядження Генерального комісара, а в серпні – Гебткомісара Рівного про обов'язкове збирання учнями шкіл ягід та грибів для німецької армії. Все це мало відбуватися організовано та під наглядом учителя. Таким чином, у літні канікули вчителі та учні долучалися до виконання трудових повинностей на користь нової окупаційної влади [12, арк. 13].

Якщо у 1941–1942 н. р. у краї функціонували 6-класні народні школи, то вже наступного навчального року їх реорганізували у 4-класні, звівши кількість предметів до мінімуму. Таким чином, навчальний процес обмежився лише початковою загальною освітою [8, арк. 2]. До програми 4-класної школи увійшли такі предмети: релігія, українська та німецька мови, математика, історія, географія, природознавство, співи, руханка, малювання, каліграфія [3, арк. 9]. Цикл цих предметів забезпечував формування базових знань початкової освіти. Представники окупаційної влади контролювали навчальний процес та підбирали вчителів, лояльних до нової влади.

Згідно з розпорядженням Гебткомісара Беера від 20 листопада 1942 р. у Рівному відкрили 4-класові народні школи. Навчання ставало обов'язковим для дітей 7 років, і тому керівників навчальних осередків зобов'язували „пильно стежити” за відвідуванням учнями школи. Звільнити від шкільного обов'язку міг лише Гебткомісар. Батьків тих учнів, хто порушував розпорядження притягували до відповідальності, зокрема за це їх примушували відпрацювати на різних роботах [12, арк. 3, 7].

Однак у тих населених пунктах, де не було шкільних приміщень, пристосовували будинки сільських мешканців. Так, у с. Ясенинці Рівненського району використали будинок М. Парфенюка, у зв'язку з чим він вимагав оплати від районної управи [11, арк. 17].

У справі організації професійних шкіл окупаційна адміністрація спиралася на українських фахівців. Із 19 січня 1942 р. набирали вчителів для „вишколення кадрів фахових робітників” української національності. Через те що більшість інженерів були євреями, їх намагалися замінити українцями [12, арк. 1].

У 1942–1943 н. р. у Рівному діяло вісім 4-класних народних шкіл, а також 6-класна чеська, середні торговельна та технічна, промислова, домового господарства, сестер-акушерок, фармацевтична, музична, електротехнічна школи та трикотажна майстерня [6, арк. 1, 48].

Торговельна школа готувала працівників для сільської кооперації. Навчання тривало три роки й передбачало поєднання теоретичного викладу з розвитком практичних навичок. Учні викладали загальноосвітні дисципліни: українська (160 год.) та німецька (448 год.) мови, математика (536 год.), історія України (80 год.), економічна географія (144 год.) та ін. дисципліни (224 год.); політехнічні – фізика, хімія, креслення; фахові – бухгалтерія (714 год.), купецька арифметика (160 год.), торгівля, техніка торгівлі, історія кооперації, статистика, крамознавство, торговельне право. Крім цього, окремо значилася виробнича практика, яка становила – 420 год. Співвідношення годин навчання та практики складало: загальноосвітніх предметів – 35,6 %, політехнічних – 11,9 %, фахових – 43,6 % та виробничого навчання – 8,9 % [4, арк. 7]. На початку лютого 1942 р. у школі працювало 17 учителів, серед яких були кращі представники педагогічної інтелігенції: Надія та Роман Іщук, Сергій Апошанський, Йозеф Панек та ін. Проте, зважаючи на відсутність учительських кадрів, ці педагоги та інші одночасно працювали і в інших навчальних закладах.

У акушерській школі навчання тривало 2,5 роки. У 1942 р. освіту здобувало 59 учениць: 50 українок, 6 польок, 1 росіянка та 2 чешки [3, арк. 26].

Окружний шкільний відділ при Гебткомісаріаті дозволив відкрити у Рівному курси товариства “Жіноча служба Україні”, підготовки керівників дитячих садків для міста (6 тижнів) та кооперативно-бухгалтерської справи (6 тижнів). Товариство “Просвіта” окремо організувало курси з підготовки керівників сільських дитячих садків [4, арк. 13].

У Рівненському районі у 1943 р. діяло 38 народних шкіл. Керівники навчальних закладів зверталися до районного шкільного інспекторату з проханням про виділення матеріалів для проведення ремонтних робіт [10, арк.55]. Для усіх шкіл у друкарні видавництва “Волинь” були виготовлені нові печатки та штампи [11, арк.5]. Станом на 1 вересня 1943 р. у цих школах працювало 103 вчителі [13, арк.73].

Проте внаслідок закриття окремих навчальних закладів Рівненщини або реорганізації значна частина вчителів залишилася без роботи. У такому випадку їм потрібно було зареєструватися в районній управі для отримання 75 % заробітної плати як допомоги через безробіття. Так, у 1943 р. на обліку перебувало 79 осіб із Рівненського району [13, арк.3].

Згодом народні школи німецька влада змінює на бурси для українських фахових шкіл. Так, у с. Городку Рівненського району в приміщенні школи проводили курси для 30–40 осіб [15, арк.9].

Особлива увага приділялася жіночій освіті, адже німці були зацікавлені у кваліфікованій праці жінок. Обласне товариство “Сільських господинь” проводило 3-місячні курси, де готували інструкторів для районних і сільських товариств. На курси приймали осіб, які закінчили сільськогосподарські школи (за польської влади) або 6 класів народної школи. Перевага надавалася жінкам середнього віку.

Проживання було безкоштовне, а за навчання та приготування їжі (привезених із собою продуктів) сплачували 50 крб. щомісячно. Програма курсів складалася із таких предметів: куховарство, прання, вишивання, гігієна хати та домового господарства, городництво і садівництво, декоративне садівництво, організація секції сільських господинь [15, арк.12].

У січні 1944 р. у восьми рівненських початкових школах залишилося лише 37 учителів [7, арк. 1].

У лютому 1944 р. Червона Армія звільнила Рівненщину від німецько-нацистських загарбників, і система освіти зазнала чергових змін за радянським зразком.

Таким чином, в умовах німецької окупації, політика в галузі освіти базувалася на забезпеченні учнів початковою та професійною освітою. В області функціонувало лише початкове та фахове шкільництво, яке перебувало під пильним контролем окупаційної адміністрації. Відродити національну школу українській інтелігенції не вдалося, так як розвиток освіти виходив виключно з інтересів окупантів, які прагнули поповнити трудовий резерв кваліфікованими робітниками для зміцнення економічного та військового потенціалу Німеччини.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області (далі: ДАРО). – Ф. Р-22. – Оп. 1. – Спр. 152. – 9 арк.
2. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 2. – Спр. 3. – 364 арк.
3. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 2. – Спр. 23. – 58 арк.
4. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 2. – Спр. 37. – 17 арк.
5. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 7. – Спр. 14. – 35 арк.
6. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 7. – Спр. 19. – 48 арк.
7. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 7. – Спр. 237. – 24 арк.
8. ДАРО. – Ф. Р-33. – Оп. 8. – Спр. 8. – 29 арк.
9. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 2. – Спр. 8. – 87 арк.
10. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 5. – Спр. 13. – 55 арк.
11. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 6. – Спр. 2. – 21 арк.
12. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 6. – Спр. 3. – 37 арк.
13. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 6. – Спр. 4. – 98 арк.
14. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 6. – Спр. 5. – 45 арк.
15. ДАРО. – Ф. Р-52. – Оп. 6. – Спр. 7. – 13 арк.
16. З діяльності Міського відділу народної освіти в Рівному // Волинь (Рівне). – 1941. – 1 вересня.
17. Ішук Н. Наша школа // Волинь (Рівне). – 1941. – 14 вересня.
18. Ковальський М. Олег Заречнюк / Микола Павлович Ковальський // Острозькі просвітники XVI–XX ст. / Університет “Острозька Академія”, Українське історичне товариство. – Острог, 2000. – С. 319.
19. Штуль В. Про роботу школи // Волинь (Рівне). – 1941. – 30 жовтня.
20. Як є у Рівному? Інтерв'ю з бургомістром міста Рівного п. П. Бульбою // Волинь (Рівне). – 1941. – 26 жовтня.

УДК 94:32 (430) (477.81/.82) “1914/1944”

Катерина Абрамчук, магістрант Рівненського державного гуманітарного університету (науковий керівник к.і.н., доц. В.М. Шеретюк)

ВЕРБУВАЛЬНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ВТІЛЕННЯ

У нацистських планах завоювання і розчленування Радянського Союзу велике місце займала Україна. Однією з цілей нападу Німеччини на СРСР було перетворити регіони України в аграрно-сировинний придаток, а населення – у джерело дешевої робочої сили. Причин використання в економіці III Рейху цивільної іноземної робочої сили із завойованих країн виділяють декілька, а саме:

- 1) Недостатня кількість німецької робочої сили до і під час війни, її концентрація переважно у військовій промисловості;
- 2) Військові втрати на фронтах та пов'язані з цим мобілізаційні набори німецьких робітників до армії;
- 3) Відмова від повного використання праці німецьких жінок, оскільки попереднє поширення обов'язку праці на німецьких жінок не дало результату;
- 4) Провал надій на використання праці військовополонених внаслідок масового їх винищення у таборях; створення таких умов перебування в них, які приводили до масових людських втрат;

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луговий Олег (Одеса) Найм скандинавських воєнків у Київській Русі та Візантії в цифрах	3
Юсупович Адріан (Варшава, Польща) К вопросу о назначении игумена Стефана Владимирским епископом	7
Нагірний Віталій (Краків, Польща) “Да и Галич”: з історії відносин галицько-волинських князів із монголами у 1240-х рр.	9
Кузьма Тетяна (Рівне) Організація державного апарату: від Київської Русі до конституції Пилипа Орлика	12
Рибачок Ірина (Острог) Єврейська та татарська громади в містах Південно-Східної Волині в кінці XVI – першій половині XVII століття	17
Васильсва Ольга (Київ) До структури управлінського апарату гетьманського двору: дозорці та старости гетьманських маєтностей (1687–1734 рр.)	20
Конопка Наталія (Острог) Розв’язання малоросійським військовим губернатором Миколою Григоровичем Рєпніним проблем міського урядування	24
Мацко Наталія (Тернопіль) Взаємовідносини російських військовослужбовців із населенням Правобережної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	29
Кізлова Антоніна (Київ) Списки чудотворних ікон у системі святинь Києва кінця XVIII – початку XX ст.	33
Тимочко Ірина (Рівне) Кременецьке Свято-Миколаївське Богоявленське братство: ретроспектива	36
Косар Ірина (Івано-Франківськ) Діяльність Володимира Охримовича у студентському товаристві “Академічне братство”	39
Дацків Ігор (Тернопіль) Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою від автономії до незалежності	43
Хома Іван (Львів) Становище Окремого загону Січових Стрільців на час листопадового повстання у Львові	47
Долганов Петро (Рівне) Євреї в спектрі економічної політики ЗУНР	51
Заставецька Наталія (Тернопіль) Популяризація ідеї збереження пам’яток у Східній Галичині у 1920–1930-х р. (на прикладі діяльності Національного музею у Львові)	54
Гуменюк Оксана (Рівне) Масові репресії радянського режиму проти населення західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)	57
Кратюк Ірина (Рівне) “Шуцманшафт”: місце й роль у контексті українсько-єврейських взаємин часів Другої світової війни	59
Дудка Наталія (Рівне) Військово-політична діяльність Дмитра Палієва в роки Другої світової війни	62
Шевченко Лілія (Київ) Рівень споживання сільського населення України в роки хрущовської “відлиги” як показник якості його життя	64
Кузьмич Микола (Луцьк) Розвиток промисловості Волинської області в 1950-х – середині 1960-х років	68
Мазуркевич Альона (Київ) Рівень розвитку дошкільних закладів освіти як показник якості життя сільського населення України в 60-х – 80-х рр. XX століття	72
Колядинський Василь (Луцьк) Луцький автомобільний завод в роки незалежності (1991–2008 рр.)	75

Мушкевич Олег (Луцьк) Проблеми формування національної ідентичності та культури політичної свідомості української нації	80
Киридон Алла (Київ) Діяльно-христова церква в Україні: проблемне поле досліджень	83

СЕКЦІЯ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Троян Сергій (Рівне) Колонізаційно-підприємницька діяльність німецького купецтва в Південній Америці у XVI ст.	87
Шеретюк Руслана (Рівне) Перехід уніатів Білорусі в римо-католицизм на початку XIX століття та реакція на нього уряду крізь призму російського імперського законодавства	91
Івчик Наталія (Рівне) Право і безправ'я єврейського населення Російської імперії XIX століття	96
Троян Павло (Рівне) Концептуальні підходи в Німеччині до проблем імперської політики в другій половині XIX ст.	98
Валух Людмила (Рівне) Берлінська конференція (1884–1885 рр.): політична боротьба в Англії навколо питання про її колоніальні здобутки та втрати	101
Даценко Ірина (Київ) Дисертація та інститут наукової атестації в університетах Російської імперії (другої половини XIX – початку XX століття)	104
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь) Государственно-политическое строительство в 1917–22 гг.: основные тенденции в современной историографии Беларуси и России	107
Бунечко Сергій (Рівне) Аграрна реформа в Польщі: тенденції та особливості (1920-ті роки)	110
Постоловський Руслан (Рівне) Генеза й еволюція чеських національно-демократичних ідей: історичний дискурс	114
Дзюбишина Наталія (Рівне) Реформаційний рух у педагогіці Чехословаччини в міжвоєнний період	119
Боровець Марія (Рівне) Мюнхенська конференція: випадковість чи закономірність історії	122
Сай Галина (Рівне) “Десятилітній план” нової сіоністської організації: амбівалентність оцінки в контексті польсько-єврейських відносин	124
Субот Олександр (Рівне) Політичні чистки у верхівці Комуністичної партії Чехословаччини 1949–1963 рр.: їх причини і характер	127
Купрій Тетяна (м. Бровари Київської обл.) Роль Людвіга Ерхарда у проведенні економічної реформи 1948 р.: досвід повоєнної Німеччини	133
Поспелов Андрій (Одеса) Тероризм в умовах біполярного світу (1960–початок 1990-х рр.): спроба концептуального аналізу	137
Троян Віктор (Рівне) Пан'європейський рух в умовах краху комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі	141
Яцечко Світлана (Луцьк) Причини та перебіг грудневих подій в Польщі у 1970 р.	142
Крисенко Дмитро (Київ) США в іраксько-кувейтському протистоянні 1988–1990 рр.: миротворець чи провокатор?	145
Мисан-Мілясевич Володимир (Львів) Шанхайська організація співпраці як провідний учасник антитерористичної боротьби	148
Десятничук Ігор (Рівне) Розвиток громадянського суспільства як об'єкт історичного дослідження	150
Гайдукевич Анастасія (Рівне) Аналіз діяльності українських організацій в Чеській республіці (1993–2006 рр.)	154

СЕКЦІЯ ІІІ. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне) Сліди культурних зв'язків Волині та Малопольщі у волинській книжності доби Володимира Васильковича	159
Тимощук Ольга (Львів) Социніани на Волині	161
Шмид Олександр (Рівне) Трудова імміграція поляків у Волинську губернію (1861–1914 рр.)	165
Немець Віктор (Львів) Весільний етап заручин на Волині і Поліссі: порівняльний аналіз (середина ХІХ – початок ХХ ст.)	168
Борщевич Володимир (Рівне) Культурно-просвітницька, благодійна праця православного духовенства Волині у 20–30-х рр. ХХ ст.	171
Переходько Наталія (Рівне) Медичне обслуговування населення м. Рівного (1921–1939 рр.)	175
Візитів Юлія (Рівне) Волинський Гонтар (Теодосій Довгалюк) – життєвий шлях будівничого пластової домівки	177
Ковальчук Тетяна (Острог) Внесок Волинського краєзнавчого товариства і опіки над пам'ятками старовини у розвиток туризму на Волині у міжвоєнний період	180
Самсонюк Тетяна (Рівне) ОУН у Західній Волині осені 1939 – літа 1941 років: вектори державотворчої діяльності та покарання за неї	183
Ленартович Олег (Луцьк) Відновлення організаційної мережі ОУН на Волині у 1939–1941 рр.	187
Булига Ірина (Рівне) Конфліктогенний потенціал міжправославних відносин на Волині у 1941–1942 рр.	190
Доброчинська Валентина (Рівне) Розвиток освіти Рівненщини в умовах окупаційної влади (1941–1944)	193
Абрамчук Катерина (Рівне) Вербувальна політика Німеччини на Волині в період Другої світової війни: особливості та шляхи втілення	196
Ковальчук Іван (Київ) Діяльність УПА на території Житомирської області в 1943 р.	199
Іванченко Володимир (Київ) Обставини загибелі письменниці та учасниці підпілля ОУН (Б) на Рівненщині Людмили Фої	202
Польова Юлія (Київ) Йосип Демчик (“Луговий”) – провідник Дунаєвського та Вінницького надрайонів ОУН (б) на Поділлі (1946–1951)	205
Ільницький Василь (Дрогобич) Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р.–1952 р.)	207
Борейко Галина (Рівне) Роль “Просвіти” у піднесенні національно-культурної свідомості у 80–90-ті роки ХХ століття	212
Писцьо Віталіна (Рівне) “Голос Сарненщини” – легальний пресовий орган періоду окупації	215
Прокопчук Сергій (Рівне) Початок будівництва “Козацьких могил”	218
Гілевич Ігор (Львів) Польові етнографічні дослідження Полісся України науковцями львівського скансену: історія, географія, тематика, результати та подальші перспективи	221

СЕКЦІЯ ІV.

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Яцечко Тетяна (Луцьк) Історична топографія Кременця X–XIV ст. за літописними архітектурно-археологічними джерелами.....	226
Красножон Андрій (Одеса) Проблема датування оборонного рову фортеці Білгород на Дністрі	229
Чекурков Василь (Рівне) Археологічні джерела литовсько-польської доби про м. Дубно за матеріалами досліджень 2005 р.	234
Войтюк Олексій (Рівне) Характеристика замку в селі Тайкури на Рівненщині	236
Ващук Дмитро (Київ) Документи великого князя Свидригайла (за матеріалами 22 Книги записів Литовської Метрики)	237
Блануца Андрій (Київ) Земельні надання Сигізмунда II Августа на Волині: джерела дослідження	241
Сажок Оксана (Луцьк) Історіографія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX століть	243
Дутчак Олена (Івано-Франківськ) Проблеми інституалізації галицького краєзнавства в українській та польській історіографії	247
Двуреченська Олександра (Дніпропетровськ) Органи міського самоврядування Катеринослава: історіографія питання	251
Музичин Ірина (Івано-Франківськ) Сучасна російська історіографія про зовнішньополітичні плани Росії щодо західноукраїнських земель наприкінці XIX – на початку XX ст.	255
Рябчикова Фаїна (Луцьк) Джерела до вивчення діяльності етнографічного відділу Волинського науково-дослідного музею (1920–1931 рр.)	259
Сова Андрій (Львів) Символіка пластового куреня “Лісові чорти” у Львові	267
Надурак Наталія (Івано-Франківськ) Українська історіографія про зовнішньополітичну діяльність ОУН (1929–1941)	271
Марченко Наталія (Острог) Періодичні видання як історичне джерело	275
Мальована Марія (Івано-Франківськ) Соціально-економічний розвиток західноукраїнськьї земель в 1950-х – першій половині 1960-х рр. у світлі вітчизняної історіографії	278
Корнійчук Любов (Острог) Співпраця Аркадія Жуковського в журналі “Український історик”	282
Хеленюк Анастасія (Острог) Професор Любомир Винар як редактор журналу “Ethnic Forum”	287
Клинова Галина (Рівне) Проблеми давньої історії України у творчості Олександра Домбровського	290
Наконечна Ольга (Івано-Франківськ) Національно-культурне відродження етнічних меншин України у 1985–1991 рр.: вітчизняна історіографія	293
Матлай Любава (Київ) Дипломатія Іспанії в період консолідації (80–90-ті роки XX століття): історіографія проблеми	297
Грачевська Таміла (Дніпропетровськ) Проблеми українсько-турецьких відносин: історіографічна традиція та новітні підходи	302
Годованська Оксана (Львів) Релігійні практики українських трудових мігрантів четвертої хвилі	305
ДАНІ ПРО АВТОРІВ	307
ЗМІСТ	310

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В.Б. Самсонюк, Л.М. Федорук**

Обкладинка – **Г.В. Волохов**

Підписано до друку 27.11.2009 р.

Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman".

Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 37,9.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.